

Frontové zážitky z Kupičova Miloslava Žáková, roz. Legnerová, *11.10.1933 Kupičov

V dubnu 1944, kdy kupičovští muži a některé dívky odcházeli do armády, měl Kupičov už leccos za sebou. Zažil několik německých provokací, při kterých Němci chtěli vyvolat přestřelku, a dokázat tak, že v Kupičově jsou „Banditen“. Místo toho se pokaždé setkali s neohroženým panem Václavem Kožňárem, který uměl německy a dokázal je přesvědčit, že Češi by mezi sebou žádné bandity netrpěli. Kupičov měl za sebou i dva ozbrojené útoky banderovců, kterým se za pomoci Poláků také ubránil, a nejméně dva silné nálety německých letadel. To nejhorší jej však teprve čekalo. Právě v té době se totiž octl přímo na frontě.

V předvečer odchodu našich vojáků do armády vypadala situace obzvláště beznadějně. Sovětská armáda ustupovala. Kupičovem se valily davy vojáků a proud „kaťuší“ směrem od fronty a lidé s hrůzou očekávali, až se za nimi objeví Němci. Ústup však byl našťástí jen taktický. Brzy se z dolního konce Kupičova ozvaly charakteristické zvuky „kaťuší“, německý útok byl odražen a pak se vojsko i s „kaťušemi“ valilo stejnou cestou zpět. Kupičov však neprestal být cílem německých leteckých a dělostřeleckých útoků.

Při jednom soustředěném letecko-dělostřeleckém útoku shořela pravoslavná cerkev, vzácná dřevěná stavba z 18.století. Když útok začal, sověští vojáci ukryli několik žen s dětmi ve svém krytu. Rány byly však tak silné a nepřetržité, že jsme s hrůzou očekávali, až některý šrapnel trefí i tento provizorní kryt. Když začala hořet cerkev, už jsme to nevydrželi a vyběhli jsme z krytu. Běželi jsme přes rozblácenou louku na nějaké bezpečnější místo. Maminka nesla nejmladší tříletou dcerku v náručí a my s bratrem jsme se museli starat sami o sebe. Bratrovi bylo osm a mně deset a měla jsem nastarosti tašku s jídlem pro všechny. Taška byla těžká, nohy se nám bořily a boty jsme měli celé rozmáčené. Jakmile jsme uslyšeli hvízdání šrapnelu, museli jsme sebou plácnout do toho marastu, a teprve když se šrapnel roztrhl, pokračovali jsme v běhu. Zastavili jsme se až v nějaké zahradě, která už byla mimo dostřel. Maminka tam bez dechu padla pod strom, byla celá rudá a dlouhou dobu na nic nereagovala. Měla jsem strach, že to nepřežije. Brečela jsem a třásla s ní, až zase popadla dech a začala nás vnímat.

Daleko nejhorší zážitek však mám z posledního bombardování Kupičova. Nálety a útoky byly na denním pořádku, a tak jsme většinu času trávili na samotách a v lesích mimo Kupičov. Nejnutnější věci jsme naložili na vůz, za něj jsme uvázali krávu-živitelku, maminka zapřáhla koně a jelo se. Nejčastěji jsme „tábořili“ na Komnátce, což byla samota s mlýnem a rybníkem vzdálená asi dva kilometry od Kupičova. Koně a krávy tam měli pastvu a já jako nejstarší jsem měla za úkol na ně dohlížet.

Jednou, když jsme zase „tábořili“ na Komnátce, byl krásný a mimořádně klidný jarní den. Sluníčko svítilo a jen občas se od fronty ozvala rána. Nebýt války, byla by to téměř idylka. Jako obvykle jsem s ostatními dětmi pásala krávu a koně, zatímco maminka se starala o mladší děti a připravovala něco k obědu. Měli jsme ještě babičku, ale ta s námi obvykle nejezdila, říkala, že už je stará a že bude „hlídat chát“.

Na pastvě jsme si hráli jako obvykle, když jsme najednou uslyšeli silný hukot letadel. Bylo jich nebývale mnoho, asi třicet, letěla neobvykle nízko a na křídlech bylo vidět rudé hvězdy. Nebyl tedy důvod se ukrývat. Ani sověští vojáci v Kupičově se neukryli, jak jsme se později dozvěděli. S výkřiky „eto naši“ jim posílali pozdravné salvy. Letadla přeletěla nad Kupičovem, obloukem se vrátila, znovu nad něj nalétla a začalo „boží dopuštění“. Marné byly signály vojáků, letadla odletěla až po „splnění úkolu“.

Mně ta doba připadala nekonečná. Ležela jsem na břiše pod nějakým keřem, prsty zaryté do země, a kdyby to bylo možné, byla bych se zavrtila do země celá. Jen občas jsem se odvážila úkosem pohlédnout stranou, a tu jsem zahlédla, jak vedle mne odletují drny. Když bylo po všem, nasbírali jsme po celých lukách spoustu kulometných nábojnic.

Po chvíli, která mi připadala nekonečná, zase nastalo ticho. Připadalo mi, že snad nikdo z našich nemohl tu hrůzu přežít. Bloumala jsem po lukách a po tvářích mi tekly slzy. Oddalovala jsem tak okamžik, až uvidím maminku a sourozence mrtvé.

Maminka mě zatím taky hledala. Když mě uviděla, rozběhla se ke mně, vzala mě do náruče a plakaly jsme obě, tentokrát radostí. Nikdo z lidí, kteří byli ten den na Komnátce, nevěděl, co se zatím dělo v Kupičově. Byly to vesměs matky s dětmi a bezpečnost dětí jim byla bližší než majetek, který zanechaly doma. Viděli jsme, že Kupičov hoří, a jen jsme doufali, že se nestalo nic babičce, která tam jako obvykle zůstala. Skutečně se jí našťestí nic nestalo, a ani naše chát' neshořela. Většina ostatních takové štěstí neměla. Kupičov tehdy vyhořel asi ze dvou třetin. A to jen kvůli hloupému omylu nějakého velitele.

Fronta se stále nehýbala, a tak sovětské vojenské velitelství vydalo rozkaz k evakuaci civilního obyvatelstva. Když se Češi dozvěděli, že mají být evakuováni do města Kolki, požádali, aby mohli odjet do českých vesnic kolem Lucka, ve kterých řada rodin měla příbuzné a známé. Doufali, že je čeští krajané nenechají na holičkách, a měli pravdu. Byli velice vřele přijati i úplně neznámými rodinami.

Do „běženců“ se jelo většinou povozy naloženými jen tím nejnужnějším a dětmi. Ženy, které kočírovaly, z obavy, aby povoz příliš nezatížily, šly těch 60 km pěšky. Kdo měl štěstí, protekci nebo samohonku, toho odvezli vojáci nákladním autem. Nevím, jak k tomu došlo, ale jednoho dne jsem byla i já s babičkou, se sestrou a s několika dalšími lidmi usazena na vysokou hromadu ranců na korbě vojenského nákladáku. Jeli jsme cestou necestou a dalo nám dost práce se na těch rancích udržet. Řidič měl s sebou v kabině mladou Ukrajinku, a když se setmělo, zastavil a na dlouhou dobu s ní někam zmizel. Tak se stalo, že jsme do Lipin k tetičce Štěpánkové, sestře naší maminky, dorazili až pozdě v noci. Maminka s bratrem, který měl v té době zrovna spalničky, přijeli za námi povozem až za několik dní.

Fronta se u nás zastavila zrovna v době jarních prací. Lidé si netroufali vyjet na pole, protože každý takový pokus je mohl stát život. Naše maminka po tatínkově odchodu do armády však měla takový pocit odpovědnosti za obživu rodiny, že se rozhodla alespoň na kousku pole nasázet brambory. Přes odpor všech se jí to nakonec podařilo. Pomáhal jí strýček, který byl pro armádu moc starý, a můj osmiletý bratr. Ten dodneška vzpomíná, jak při hvízdání šrapnelu museli každou chvíli rychle zalehnout do brázd. Po návratu z „běženců“ se počínání naší maminky ukázalo jako prozíravé. Jako jedni z mála v Kupičově jsme měli brambory pro sebe i pro mnoho ostatních.

Z „běženců“ jsme se vrátili v době žní. Na polích rozrytých zákopy se sklízely jen ozimy, jařiny se nestačily zasít. Sklízelo se ručně. Maminka kosila „hrabicí“, já jsem obilí odebírala a kladla na povřísla a jedna naše příbuzná vázala snopy. Domů jsme je svázely s maminkou samy. Podávala jsem a maminka rovnala fůru. Pro hubené desetileté děcko byly snopy příliš těžké, ale jinak to nešlo, protože kdybych snopy rovnala, fůra by se asi rozsypala.

Následující zimu jsme museli žít velice skromně. To však nebylo to nejhorší. Nejhorší bylo neustálé očekávání špatných zpráv o našich drahých na frontě. Každou chvíli někomu přišlo oznámení, že někdo z rodiny padl. Mezi prvními padl u Machnówky i mamčin nejmladší bratr Oldřich. Doma měl roční dcerušku. V listopadu přišla stejná zpráva o tatínkovu bratrovi Josefovi. Tehdy jsem plakala celý den.

Strýčka jsme s bratrem měli moc rádi a on nás taky, vlastní děti totiž neměl. Některé rodiny na tom byly ještě hůře, oplakávaly ještě více svých padlých. Když se naši vojáci dostali na Slovensko, zdálo se nám, že mají vyhráno. Tatínek mi odtud poslal sešity, a dokonce plnicí pero, jaké v Kupičově nikdy nikdo neviděl, ani Prochor Hnatovič, ředitel naší školy. Pak byl však tatínek těžce raněn a do konce války a ještě dlouho potom ležel v Ružomberku v nemocnici. Tehdy se však už začalo proslýchat, že dojde k repatriaci. Od té doby celý Kupičov na nic jiného nemyslel. Nechtěli jsme totiž zažít už žádnou frontu.